

อัล-คอกูบ อัลบัฆดาดี (ค.ศ.1071) กับบริบทของความเป็นนักวิชาการหะดีษ

มะวัตตะฮ์ จะปะเกีย,¹ ยูหารี มะเซ่ง,² ฟาติฮะห์ จะปะเกีย,³ ลีรวิรรณ ขุนดำ,⁴ อับดุลฟัตตาห์ จะปะเกีย⁵

¹อาจารย์ (ภาษาอาหรับ) อาจารย์ประจำสาขาการสอนอาหรับ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

²อาจารย์ (ภาษาอาหรับ) อาจารย์ประจำสาขาการสอนอาหรับ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

³อาจารย์ (ปฐมวัย) อาจารย์ประจำสาขาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

⁴อาจารย์ (ภาษาอาหรับ) อาจารย์ประจำสาขาการสอนอาหรับ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

⁵อาจารย์ (อิสลามศึกษา) อาจารย์ประจำสาขาการสอนอิสลามศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

บทคัดย่อ

หะดีษไม่ใช่เป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของวิชาการทางด้านอิสลามศึกษาเชิงทฤษฎี แต่ยังเป็นจารีตและวิถีชีวิตของนักวิชาการอิสลามที่วางอยู่บนพื้นฐานการสืบทอดสายรายงานของตัวบทที่มีชีวิต ซึ่งสะท้อนความเป็นคัมภีร์อัลกุรอานที่เคลื่อนไหวอย่างมีชีวิต และจิตวิญญาณของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด(ขอความสันติจงมีแด่ท่าน) ความเป็นนักวิชาการหะดีษจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพึงพาหลักการทางจริยาบรรณ อัลคอกูบอัลบัฆดาดีจึงเป็นนักวิชาการอิสลามในคริสต์ศตวรรษที่สิบเอ็ด ที่ริเริ่มการเขียนตำราที่รวบรวมจริยาบรรณอันประกอบด้วยหลักการทางจริยธรรม กริยามารยาท ระบียบวินัย และการเสริมสร้างบุคลิกภาพทางความรู้ในแบบวิชาการอิสลาม ที่มีเอกลักษณ์ทางด้านอารยธรรมที่ชัดเจน ซึ่งท่านคือหนึ่งในผู้นำทางวิชาการในหมู่นักปราชญ์ทางด้านหะดีษ ที่มีบทบาทสำคัญต่อการสืบทอดและสร้างมาตรฐานในการเรียนการสอนด้านอิสลามศึกษาที่ครอบคลุม ไม่ใช่เพียงแค่ในวิชาการทางด้านหะดีษเท่านั้น แต่ผลงานของท่านยังมีอิทธิพลต่อการสร้างจารีตทางวิชาการอิสลามในยุคต่อมา จวบจนถึงยุคสมัยปัจจุบัน นักวิชาการด้านหะดีษอาวุโสร่วมสมัยหลายท่านในโลกอิสลาม ได้ให้ความสำคัญและทำการวิจัยเกี่ยวกับแนวทาง และ วิธีการ ด้านการเรียนการสอนหะดีษของ อัลคอกูบอัลบัฆดาดี และได้มีการนำหลักการ (มันฮัจญ์) ที่อัลคอกูบอัลบัฆดาดีได้เคยวินิจฉัย มาปรับใช้ในการเรียนการสอนอิสลามศึกษา โดยเฉพาะสาขาวิชาหะดีษในสถาบันการศึกษาสมัยใหม่อีกด้วย ในตำราของท่านท่านพยายามนำเสนอกระบวนการที่จะทำให้การสืบทอดวิชาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหะดีษมีมาตรฐาน และ วางหลักการด้วยการให้ความสำคัญในเรื่องคุณสมบัติของผู้สอน และ ผู้เรียนที่ทำการศึกษาด้านนี้โดยเฉพาะ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ทางการศึกษา และ ทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ได้มีการเปลี่ยนวิธีการที่จะให้ความรู้แก่ผู้เรียน ด้วยการเน้นการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสูง บนฐานความรู้ที่ถูกต้อง ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนในภาพรวม มากกว่าความสำเร็จทางวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว สอดคล้องกับแนวคิดของ อัลคอกูบอัลบัฆดาดี ที่ได้นำเสนอหลักการทางจริยาบรรณที่จำเป็นสำหรับครูสอนหะดีษ ซึ่งถือว่าเป็นพัฒนาการที่สำคัญในการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นครูบนพื้นฐานอิสลาม ไว้ในหนังสือของท่าน “อัลญามิอ์ลิลอ์ลาคัรร์อรวีวะอาดาบอัชชามิอ์” ซึ่งถือเป็นหนังสือเล่มแรกที่ถูกเขียนขึ้นเพื่ออธิบายเกี่ยวกับจริยาบรรณของนักวิชาการหะดีษทั้งในการสอนและการเรียนรู้ที่ครอบคลุมหลักการทางด้านวิชาหะดีษ เพื่อสร้างความตระหนักแก่ผู้เรียนต่อการเรียนรู้ และศึกษาหะดีษ ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้จึงมีความสำคัญมากในการเรียนการสอนหะดีษ เพราะถือว่าเป็นกระบวนการสืบทอดทอดแหล่งอ้างอิงที่จะทำให้ผู้รู้ในรุ่นต่อไปได้ศึกษา ผู้เรียนจึงอยู่ในสถานะครูผู้สืบทอดแหล่งอ้างอิงในการเรียนรู้บทบัญญัติของพระเจ้าซึ่งมีเกียรติยิ่งในสังคมอิสลาม

คำสำคัญ : อัลคอฎีบอัลบัฆดาดี , วิชาการทางด้านหะดีษ , หลักการทางจริยบรรณ , การเรียนการสอน
ด้านอิสลามศึกษา

Al - Khateeb Albagdadi : An Expertist in the context of Al-Hadith

Abstract

Hadith is not just a part of theoretical Islamic studies. But it is also the tradition and way of life of Islamic scholars that is based on the transmission of reports from living texts. It reflects the Qur'an that moves the life and spirit of the Prophet Muhammad (peace be upon him). As a Hadith scholar, it is necessary to rely on ethical principles. Al-Khatib al-Baghdadi was an Islamic scholar in the eleventh century who initiated the writing of a treatise that compiled a code of conduct consisting of ethical principles, manners, discipline, and the cultivation of knowledge in the personality. and has become the basis of Islamic academics with a clear civilizational identity.

Keywords: Al-Khatib Al-Baghdadi, Hadith and Sunnah, ethical principles, Islamic Academic

บทนำ

หะดีษตามหลักวิชาการอิสลามที่มีการนิยาม หมายถึง รายงานที่เกี่ยวข้องกับคำพูด การกระทำ การยอมรับของท่านนบีมุฮัมมัด(ขอความสันติจงมีแด่ท่าน) เนื่องจากสถานะของท่านนบีคือผู้ทำการอธิบายเจตนารมณ์และรายละเอียดที่ถูกต้องเกี่ยวกับอิสลามแก่นมนุษย์ทั้งมวล ท่านจึงเป็นบุคคลที่มีสถานะที่สำคัญเป็นลำดับแรกจากบรรดามนุษย์ทั้งมวล ด้วยธรรมชาติของอัลกุรอานที่มีท่านนบีเป็นคู่สนทนาคนแรกและเป็นผู้รับสนองบทบัญญัติของพระเจ้า เพื่อนำมาเผยแผ่แก่นมนุษย์ชาติ ทุกอย่างที่มีการรายงานและบันทึกเกี่ยวกับท่านนบี (ขอความสันติจงมีแด่ท่าน) จึงมีความสำคัญในความเข้าใจศาสนาอิสลามให้ถูกต้อง ดังนั้นการเรียนการสอนแรกเริ่มที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์อิสลามจึงเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันว่าคือ การสอนอัลกุรอานและการรายงานหะดีษนั่นเอง

บทความนี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะอธิบายและวิเคราะห์เรื่องราวทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกหรือการตรวจสอบหะดีษ และไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอข้อถกเถียงของวิธีการและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาการทางด้านหลักการพื้นฐาน(อศูล) และรายละเอียดทางด้านศาสตร์วิชาต่างๆ(อุลุม) ที่เกี่ยวข้อง กับหะดีษโดยตรง แต่ทว่าบทความต่อไปนี้จะทำการศึกษากรณีตัวอย่างของบุคคลผู้มีคุณูปการทางด้านนี้ในประวัติศาสตร์ ซึ่งมีนามว่า ออบูบักร์ อัลคอฎีบ อัลบัฆดาดี โดยศึกษาเกี่ยวกับบทบาททางด้านชีวประวัติในการเป็นนักวิชาการทางด้านหะดีษ ที่ถูกนำเสนอในงานประพันธ์ของท่าน ซึ่งท่านคือหนึ่งในผู้นำทางวิชาการในหมู่นักปราชญ์ทางด้านหะดีษ ที่มีบทบาทสำคัญต่อการสืบทอดและสร้างมาตรฐานในการเรียนการสอนด้านอิสลามศึกษาที่ครอบคลุมไม่ใช่เพียงแค่วิชาการทางด้านหะดีษเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อการสร้างจารีตทางวิชาการอิสลามในยุคต่อมา

ชีวประวัติและสถานะทางวิชาการของออบูบักร์ อัลคอฎีบ อัลบัฆดาดี

“อัลคอฎีบ อัลบัฆดาดี” คือ สมญานามที่มีความหมายว่า นักเทศน์แห่งกรุงแบกแดด ที่ถูกเรียกขานจนเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปเป็นเวลาหลายศตวรรษจนปัจจุบันของนักประวัติศาสตร์ และปราชญ์ทางวิชาหะดีษคนหนึ่ง ซึ่งมีชื่อเดิมว่า ออบูบักร์ อะหมัด บิน อะลี บิน ซาบิต อัลบัฆดาดี ซึ่งเกิดในตำบลซุซียะฮ์ เขตवादิลมะลล์ ซึ่งตั้งอยู่บนเส้นทางระหว่างนครมกัะฮ์และนครมะดีนะฮ์ ในวันที่ 23 เดือนญะมาดีลอาคิร ปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 392 ตรงกับวันที่ 9 เดือนพฤษภาคม ค.ศ.1002 อัลบัฆดาดีนั้น ถูกบันทึกว่าเป็นชาวอาหรับที่สืบเชื้อสายจากชนเผ่าอาหรับหนึ่ง ที่อาศัยอยู่บริเวณเมืองกูฟะฮ์ในเขตแดนอิรัก ออบู อัลหะซัน อะลี ผู้เป็นบิดาของอัลบัฆดาดี คือคนที่ได้รับฉายาว่า “อัลคอฎีบ” มาก่อนหน้าเขา จากการที่เขานั้นปฏิบัติหน้าที่เป็นนักเทศน์ที่หมู่บ้านดาร์ซีญาน ทางตะวันตกเฉียงใต้ของกรุงแบกแดดเป็นเวลามากกว่ายี่สิบปี โดยที่บิดาของอัลบัฆดาดีได้ร่ำเรียนและสืบทอดการรายงานคัมภีร์อัลกุรอานจากปราชญ์นามว่า ออบูฮัฟส์ อัลกัฏตานีย์ อาจารย์ผู้สอนอัลกุรอานและวิชาการอาตแก่บิดาของเขา เนื่องจากอัลบัฆดาดีมีบิดาที่เป็นนักปราชญ์ เขาจึงให้ความสำคัญแก่การศึกษาของลูกชายตั้งแต่วัยเด็ก อัลบัฆดาดีจึงถูกส่งให้ไปร่ำเรียนเป็นศิษย์ของ อิลาอัลอฏฏีบี ปราชญ์ทางด้านหะดีษ อัลบัฆดาดีได้เล่าถึงอาจารย์ของเขาอฏฏีบีคนนี้ว่า เป็นคนที่ทั้งสอนวิชาและเป็นผู้อบรม (มูรอปบีย) แก่เขาอย่างดี ซึ่งต่อมา ทั้งบิดาของเขาและอฏฏีบีได้ส่งให้เขาไปเรียนหะดีษและวิชาฟิคว์ (กฎหมายอิสลาม) จากผู้รู้ชื่อดังของกรุงแบกแดดในเวลานั้น ซึ่งมีฉายาว่า “อับนุรอซกูยยะฮ์” (มุฮัมมัด บิน อะหมัด อัลบัฆดาดี) ซึ่งในเวลานั้นเขายังมีอายุเพียงสิบเอ็ดปี หลังจากเรียนกับอาจารย์คนดังกล่าวเป็นเวลา

สามปี อัลบัซดาดีก็ได้อ่านเรียนต่ออีกสามปีกับ อับดุลอัยยิบ อัญญาอะบะรียะห์ และได้เรียนวิชาทางด้านบัญญัติต่างๆ และกฎหมายอิสลาม (วิชาฟิกห์) จากปราชญ์ชื่อดังของมัสยิดอาฟีอียะห์ในยุคนั้น คือ อับดุลฮามิด อัลอิสฟารายินียะห์ เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น อัลบัซดาดีก็ได้ร่ำเรียนกับผู้รู้ทางด้านหะดีษอีกหลายคนในกรุงแบกแดดเวลานั้น อย่างไรก็ตาม เมื่อเขาอายุได้ยี่สิบปี เขาตัดสินใจที่จะไปศึกษาและแลกเปลี่ยนความรู้จากผู้รู้และนักปราชญ์ในเมืองศูนย์กลางการศึกษาอิสลามที่อื่นด้วย เขาจึงเดินทางไปศึกษาที่เมืองบัสเราะฮ์ และเมืองกูฟะฮ์ เป็นเวลาหนึ่งปี และในปีเดียวกันนั้นเอง เขาได้สูญเสียบิดาของเขา อย่างไรก็ตาม อัลบัซดาดีก็ได้พบกับอัลบรกอญียะห์ อาจารย์ที่ทำให้เขารู้สึกหลงใหลที่จะศึกษาค้นคว้าวิชาหะดีษต่อไป เมื่ออัลบรกอญียะห์ได้ทราบข่าว อัลบัซดาดีต้องการไปศึกษาการรายงานหะดีษที่ประเทศอียิปต์จากผู้รู้คนหนึ่ง เขาจึงแนะนำอัลบัซดาดีให้ไปศึกษาจากบรรดาลูกศิษย์ของนักวิชาการหะดีษที่มีนามว่า อับดุลอับบาส อัลอะศอม ในดินแดนครุซซานทางตะวันออกแทน ด้วยเหตุผลที่ว่า มีแหล่งความรู้ที่เหมาะสมกว่า อัลบัซดาดีซึ่งมีอายุยี่สิบสามปีในเวลานั้นจึงเริ่มออกเดินทางตระเวนดินแดนทางตะวันออก โดยเริ่มจากนครอิสฟาฮาน จากนั้นก็เมืองฮะมะดาน เมืองรอย และเมืองนีซาบูร์ และในเส้นทางขากลับเขาได้เข้าศึกษาแลกเปลี่ยนความรู้ที่เมืองซินะวาร์ อัลบัซดาดีได้บันทึกว่า สำหรับเขาแล้วนักปราชญ์ที่เข้าใจวิชาหะดีษมากที่สุด ที่ได้เคยมาที่กรุงแบกแดด คือ มุฮัมมัด บิน อะลี อัสซุรียะห์ และอาจารย์ที่เขาได้รับการรายงานหะดีษมากที่สุด คือ อิบน์ มุฏียะฮ์ (อะหมัด บิน มุฮัมมัด อัลบัซดาดี) และนักหะดีษที่อยู่ในระดับขีเกะฮ์ (มีความน่าเชื่อถือทางสายรายงานระดับสูง) ได้แก่ อับดุลอุมร์ อับดุลลาฮิด บิน มุฮัมมัด อัลกาซะรุญียะห์ และ อิบน์ บิซรอน (อะลี บิน มุฮัมมัด อัลบัซดาดี) กอฏีลกูฏอต อับดุลบักร์ อะหมัด บิน หะซัน อัลฮิรียะห์ และอิบน์ ซาซาน อัลบัซดาดี เป็นต้น

อัลบัซดาดีได้เดินทางค้นคว้าศึกษาหะดีษและแลกเปลี่ยนความรู้จากนักปราชญ์ทางด้านนี้มากกว่าหนึ่งพันคนในยุคนั้น เขาได้ทำการศึกษาและอ่านผลงานเขียนที่สำคัญของนักปราชญ์เหล่านี้ประมาณสี่ร้อยเจ็ดสิบกว่าเล่ม นอกจากนี้ เขายังทำการรับหะดีษจากสายรายงานจากลูกศิษย์ของเขาเองคือ อิบน์ มากุลา และอับดุลฟัลล์ อิบน์ คอยรูน เมื่ออัลบัซดาดีได้ย้ายไปอาศัยอยู่ที่กรุงดามัสกัส เขาได้ทำการสอนหนังสือจากตำราที่เขาได้รวบรวมและคัดเลือกมาเป็นจำนวนมาก เขาได้สอนตำราในวิชาทางด้านศาสตร์ต่างๆ เกี่ยวกับคัมภีร์อัลกุรอานกว่าห้าสิบเจ็ดเล่ม ตำราของศาสตร์ทางด้านฟิกห์กว่าสี่สิบแปดเล่ม ตำราของศาสตร์ทางด้านอะกิดะฮ์และอัซซุฮ์ดกว่าหกสิบเก้าเล่ม ตำราทางด้านศาสตร์ภาษาอาหรับสิบแปดเล่ม ตำราทางด้านวรรณคดีสี่สิบสี่เล่ม และตำราทางด้านประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์วิชาหะดีษกว่าหนึ่งร้อยห้าสิบแปดเล่ม และตำราที่เป็นเฉพาะตัวของหะดีษอีกหกสิบห้าเล่ม ข้อมูลเหล่านี้เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความสนใจทางด้านวิชาการและความเชี่ยวชาญในวิชาประวัติศาสตร์และหะดีษของอัลบัซดาดีเป็นอย่างดี นอกจากนี้จะเห็นได้ถึงความพยายามของเขาในการศึกษาและรวบรวมข้อมูลในสาขาวิชาอื่นๆ โดยเฉพาะทางด้านภาษาอาหรับและกฎหมายอิสลามที่ครอบคลุมความรู้พื้นฐานในสมัยนั้นอีกด้วย

ผลงานทางวิชาการที่สร้างตัวตนแก่ความเป็นนักประวัติศาสตร์แห่งยุคสมัยของท่าน คือ งานเขียนของอัลบัซดาดีที่มีชื่อว่า “ตารีคุษศาดัต” ที่มีความหมายว่า ประวัติศาสตร์แห่งกรุงแบกแดด งานเขียนดังกล่าวถูกเริ่มเขียนในวัยที่เขามีความสูงส่งทางวิชาการ โดยเขาได้เขียนขึ้นเรื่อยๆ ในระยะเวลาที่ยาวนานกว่ายี่สิบปี เขาได้เขียนงานดังกล่าวเสร็จสมบูรณ์ในปี ช่วงระหว่างปีค.ศ.1052-1053 (ตรงกับปีฮ.ศ.444) และเมื่อเขียนงานสำคัญในชีวิตชุดนี้เสร็จ อัลบัซดาดีได้เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ที่นครมักกะฮ์ ในระหว่างเดินทางสู่นครมัก

กะธจากอิรัก อัลบัฆดาดีได้เข้าเยี่ยมเยียนเมืองสำคัญ คือ นครตามัสกัสและเมืองซุร ในระหว่างที่เขาทำฮัจญ์ อัลบัฆดาดีก็ได้พบกับนักวิชาการหะดีษคนสำคัญในยุคนั้นอีกคนหนึ่งคือ อัลกุฎออี และเขาได้มีโอกาสทำการพบปะ และร่วมอ่านบทพรรณนาร่างอังกษทางหะดีษที่สำคัญ จากงานการิมะฮ์ บินติ อะหมัด นักรายงานหะดีษ ตำราเศาะฮิห์อัลบุคอรี เป็นนักปราชญ์สตรีผู้อาวุโส ซึ่งขณะนั้นอายุกว่าแปดสิบปี ซึ่งเดิมทีแล้ว อัลบัฆดาดีได้เคยอ่านบทพรรณนาร่างเศาะฮิห์อัลบุคอรีจากอัลฮิรียะแล้ว ในปีค.ศ.1032 โดยอัลฮิรียะนี้ ได้รับการศึกษา ตำราดังกล่าวจากอัลกุฎออี ซึ่งเป็นผู้สืบทอดสายรายงานชื่อดังของตำราหะดีษชุดนี้ หลังจากเดินทางกลับจากการประกอบพิธีฮัจญ์ที่นครมักกะฮ์ อัลบัฆดาดีก็ได้เข้าพัก และเยี่ยมเยียนเมืองสำคัญต่างๆพร้อมกับพบปะกับนักปราชญ์ในแต่ละสถานที่พร้อมกับได้ทำการสอนหะดีษแก่นักเรียนที่สนใจ และต้องการรับการสืบทอดสายรายงานตำราต่างๆของเขาอยู่บ่อยครั้ง อัลบัฆดาดีมีศิษย์หลายคนที่เป็นนักวิชาการคนสำคัญในประวัติศาสตร์อิสลามทางด้านวิชาหะดีษ ศิษย์เอกที่คอยติดตามเขาอยู่ตลอดเวลาหลายปี คือ อุมมะอาลี มุฮัมมัด บิน มุฮัมมัด อัลหุซัยนียะ และนักท่องจำหะดีษชาวอันดาลูเซีย ชื่อว่า มุฮัมมัด บิน ฟุตูห์ อัลหุมาดียะ ซึ่งเป็นศิษย์คนหนึ่งของอิบนุหะซิมชื่อดังอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีนักท่องจำหะดีษชื่อว่า อิบนุ คอฎิบะฮ์ และอบู หุซัยนฺ อิบนุญญูรียะ และ มุबारอก บิน अबดุลญับบาร์ อัลบัฆดาดี และ เคาะฎิบ อัตตบรีซี และผู้พิพากษาแห่งมาริสถาน อบูบักร มุฮัมมัด บิน अबดุลบากียะ อัลอันศอริยะ อันนศรี เป็นต้น

อัลบัฆดาดีมีเพื่อนสนิทในวัยเรียนเป็นบุคคลสำคัญของยุคนั้นอีกคนหนึ่งคือ อิบนุลมุสลิมะฮ์ ซึ่งเป็นอัศรมหาเสนาบดีในรัชกาลของเคาะลีฟะฮ์ อัลกออิมบีอัมริลลาฮ์ แห่งจักรวรรดิอับบาสิยะฮ์ ในปีค.ศ.1055 อิบนุลมุสลิมะฮ์ ซึ่งชื่นชมความรู้ความสามารถของอัลบัฆดาดีได้ยกสถานะของเขาให้อยู่ในการอุปถัมภ์ และเป็นที่ปรึกษาของอัศรมหาเสนาบดีทางด้านวิชาการ เมื่อมีชาวอิวกกลุ่มหนึ่ง ได้อ้างเอกสารฉบับหนึ่งที่อ้างอิงถึงนบี มุฮัมมัดว่า สายตระกูลของพวกเขาได้รับการยกเว้นภาษีญิซยะฮ์ อิบนุลมุสลิมะฮ์ได้นำเอกสารดังกล่าวให้ อัลบัฆดาดีทำการพิสูจน์ ซึ่งอัลบัฆดาดีได้ตัดสินว่า เป็นของปลอมด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ นับแต่นั้นมาความน่าเชื่อถือของอัลบัฆดาดีได้ทำให้อิบนุลมุสลิมะฮ์ตั้งเงื่อนไขต่อบรรดานักเทศน์ และผู้สอนหะดีษทุกคนในกรุงแบกแดดไม่ให้สอนหะดีษที่ไม่ได้รับการยอมรับจากอัลบัฆดาดีแก่ประชาชน ต่อมาอัลบัฆดาดีได้รับอนุญาตจากเคาะลีฟะฮ์อัลกออิมบีอัมริลลาฮ์ให้สอนในมัสยิดญามิอ์อัลมันซูริยะ ซึ่งเป็นมัสยิดที่สำคัญของกรุงแบกแดด ในช่วงเวลานี้เขาได้สอนวิชาหะดีษและได้สอนหนังสือ “ตารีคบัฆดาต” และได้เขียนหนังสือวิชาการที่สำคัญอีกจำนวนมากซึ่ง ช่วงนี้เขาได้พักอาศัยใกล้กับสถาบันมัตรอซะฮ์นิซอมียะฮ์ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงของกรุงแบกแดด

อย่างไรก็ตามความผันผวนทางการเมืองซึ่งเกิดขึ้นในช่วงการขยายอำนาจของจักรวรรดิฟาฏิมียะฮ์ แห่งกรุงไคโร ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่ออัลบัฆดาดี เมื่อสถาบันเคาะลีฟะฮ์แห่งอาณาจักรอับบาสิยะฮ์แห่งกรุงแบกแดด ซึ่งตกอยู่ในอารักขาของราชวงศ์บูยียะฮ์แห่งเปอร์เซีย นั้น มีความขัดแย้งทางด้านความเชื่อกับฝ่ายบูยียะฮ์ ซึ่งนับถือลัทธิชีอะฮ์ อัลลาน อัลบะชาซีริยะ แม่ทัพของฝ่ายบูยียะฮ์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นข้าหลวงฝ่ายทหารของกรุงแบกแดด ได้ก่อการปลดเคาะลีฟะฮ์อัลกออิมบีอัมริลลาฮ์ และ สंहารอิบนุลมุสลิมะฮ์ผู้เป็นอัศรมหาเสนาบดีฝ่ายอับบาสิยะฮ์ (ค.ศ.1059) เหตุการณ์นี้ทำให้กรุงแบกแดดเป็นที่ไม่ปลอดภัยอีกต่อไป อัลบัฆดาดีจึงได้ทำการอพยพลี้ภัยไปยังนครตามัสกัส ซึ่ง มุฮัมมัด บิน อะหมัด บิน มุฮัมมัด อัลมาลิกียะ อัลอันดะลุซียะ ศิษย์เอกของเขาซึ่งได้ติดตามไปตามัสกัสกับเขาด้วยนั้น ได้เขียนหนังสือที่บันทึกรายการหนังสือที่เขาขนย้ายไปด้วย

กว่าสี่ร้อยหกสิบเจ็ดเล่ม อัลบัฆดาดีได้เข้าไปอาศัยอยู่ที่ห้องพักใต้หอนาเรทางตะวันออกของมัสยิดญามิอ์ อัลอุมะวียะ และได้เขียนงานวิชาการต่อไปที่นั่น อย่างไรก็ตามเขาได้ถูกผู้ว่าราชการนครตามัสกัสนั่งจับกุมตัวในเวลาต่อมา เนื่องจากเขาได้สอนหนังสือ ฟะฎอิลุศเศาะฮาบะฮ์ (ความประเสริฐของบรรดาอัครสาวกนบีมุฮัมมัด) ของอิหม่ามอะหมัด บิน ฮันบัล และหนังสือ ฟะฎอิลุลอับบาส (ความประเสริฐของอัลอับบาส) ได้สร้างความโกรธเคืองแก่ผู้ปกครองอาณาจักรที่นับถือลัทธิ ซิอะห์หรือฟิฎะฮ์ ซึ่งในเวลานั้นตามัสกัสนอยู่ในการปกครองของจักรวรรดิฟาฏิมียะฮ์

ผู้ว่าราชการนครตามัสกัสนี้มีความต้องการที่จะประหารชีวิตอัลบัฆดาดีซึ่งถูกจับกุมตัว อย่างไรก็ตามฝ่ายขุนพลตำรวจซึ่งได้รับคำสั่งให้ควบคุมตัวอัลบัฆดาดีในเวลานั้นเป็นฝ่ายชนะ จึงไม่มีความต้องการที่จะส่งมอบตัวอัลบัฆดาดีให้ผู้ว่าราชการเพื่อนำไปประหาร พวกเขาจึงแนะนำอัลบัฆดาดีให้ขอความคุ้มครองจากคนที่ผู้ว่าราชการเคารพ คือชะรีฟ อบู กอซิม อะลียะ บิน อิบรอฮีม บิน อบุลญิน อัลอะละวียะ ขณะที่พวกเขาได้ควบคุมตัวอัลบัฆดาดีให้เดินผ่านหน้าบ้านของชะรีฟคนนี้ อัลอะละวียะได้ตอบรับคำขอและได้ให้ความช่วยเหลือแก่อัลบัฆดาดี และได้อธิบายเหตุผลให้ผู้ว่าราชการเข้าใจถึงผลร้ายที่จะเกิดขึ้นหากมีอะไรเกิดขึ้นกับอัลคอฎีบัฆดาดี ซึ่งเป็นผู้รู้คนสำคัญของชาวซุนนีในยุคนั้น และได้แนะนำให้เนรเทศอัลบัฆดาดีออกไปที่เมืองซุรแทน เมื่อผู้ว่าราชการนครตามัสกัสนี้ได้เห็นด้วยและทำตามคำแนะนำ อัลบัฆดาดีได้ออกจากนครตามัสกัสน์ในปีค.ศ.1067 และได้อาศัยอยู่ที่เมืองซุร จนถึงปีค.ศ.1070 ในระหว่างอยู่ที่เมืองซุรได้มีเศรษฐีคนหนึ่งชื่อเมืองนี้ว่า อิซซูดเดาะห์ ให้การสนับสนุนและอุปถัมภ์เป็นอย่างดี เขาได้เขียนหนังสือกว่าห้าสิบเล่มในขณะที่อยู่ในเมืองซุร ต่อมาในปี ค.ศ.1070 อัลบัฆดาดีได้ตัดสินใจกลับบ้านเกิดที่กรุงแบกแดด เพื่อใช้ชีวิตที่เหลือของตัวเองที่นั่น ซึ่งลูกศิษย์ของเขาที่เป็นพ่อค้าคนหนึ่งได้อาสาพาเขาเดินทางกลับกรุงแบกแดด ระหว่างการเดินทางที่ยาวนานเป็นเวลากว่าสี่เดือน เขาได้แวะเมืองทราบลุสและเมืองอะเลปโป เพื่อทำการสืบทอดการรายงานหะดีษของเขาแก่ผู้ศึกษาในเมืองเหล่านั้น เมื่อถึงกรุงแบกแดด เขาก็ได้กลับไปสอนที่มัสยิดญามิอ์อัลมันซูรียะสถานที่เขาผูกพันอีกครั้ง ต่อมาในเดือนรอมฎอน ฮ.ศ. 463 อัลคอฎีบัฆดาดีก็เริ่มป่วยหนัก และเสียชีวิตในเดือนซุลฮิจญะฮ์ของปีเดียวกัน ณ บ้านของเขาที่อยู่ข้างสถาบันมัดรอซะฮ์นิซอมียะฮ์ ศพของท่านถูกนำไปประกอบพิธีละหมาดที่มัสยิดญามิอ์อัลมันซูรียะ โดยมี อิบน์มุฮัมมัดอะดีบิลลาฮ์ นักปราชญ์หะดีษที่เป็นอาจารย์ของเขาเองนำละหมาด ศพของอัลคอฎีบัฆดาดีถูกฝังไว้ที่ บาบุลฮัรร์ ข้างหลุมศพของบิรร์ อัลฮาฟิยฺ ปราชญ์ซุนนีชื่อดัง ตามที่เขาสั่งเสียไว้ก่อนเสียชีวิต อัลบัฆดาดีได้นำทรัพย์สินส่วนตัวจากตามัสกัสน์กลับมากองกรุงแบกแดดในจำนวนมาก แต่เนื่องจากเขาไม่ได้แต่งงานและไม่มีทายาทคนใดเลย เขาจึงได้ขออนุญาตจากเคาะลีฟะฮ์ให้นำทรัพย์สินทั้งหมดของเขามอบให้กับคนที่เรียนหะดีษและคนที่ยากจน และเขาได้ทำการบริจาคอะกัฟหนังสือทั้งหมดของเขาอีกด้วย

อัลคอฎีบัฆดาดีได้รับการนับถือจากผู้รู้ร่วมสมัย และเป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการหะดีษแก่นักปราชญ์ในยุคหลังที่สำคัญอีกจำนวนหลายคน ท่าน อิบน์มาญูลา ได้เปรียบเทียบอัลคอฎีบัฆดาดีว่าเป็นนักหะดีษในกรุงแบกแดดที่มีความสามารถใกล้เคียงกับอัสดาดุรฎานียะ ในขณะที่ อิบน์ศะลาห์ นักวิชาการหะดีษได้อ้างอิงถึงอัลคอฎีบัฆดาดีไว้ในหนังสือ “อัลมุคอดดิมะฮ์” ของเขามากกว่าหกสิบครั้ง นอกจากนี้ นักบันทึกประวัติศาสตร์ทางด้านหะดีษอีกจำนวนมาก ได้แก่ อับดุลกะรีม อัซซัมอานียะ และอิบน์ค็อลลีกัน และอิบน์อะซากิร และอัชชะฮะบียะ และตาญุดดีน อัซสุบกี ได้มีความเห็นตรงกันว่าอัล

คอฎีบอัลบักดาดี คือ นักวิชาการหะดีษที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดในสมัยของเขา ในขณะที่อิบนุหะญูร อัลอัสเกาะลานีย์ ก็ยืนยันว่าอัลคอฎีบอัลบักดาดีนั้น คือผู้มีบุญคุณมากมายต่อนักวิชาการหะดีษในยุคหลังจากนั้น นอกจากนี้ ดร.มะห์มูด อักญาอะห์ซาน นักวิชาการด้านหะดีษอาวุโสร่วมสมัย จากมหาวิทยาลัยคุเวต ได้เป็นอีกบุคคลหนึ่งในยุคปัจจุบันที่ให้ความสำคัญและทำการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางและวิธีการด้านการเรียนการสอนหะดีษของอัลคอฎีบอัลบักดาดี และมีข้อเสนอให้นำหลักการ(มันฮัลญ)ที่อัลคอฎีบอัลบักดาดีได้เคยวินิจฉัยมาปรับใช้ในการเรียนการสอนอิสลามศึกษาโดยเฉพาะสาขาวิชาหะดีษในสถาบันการศึกษาสมัยใหม่อีกด้วย

แนวทางการศึกษาหะดีษของอัลคอฎีบอัลบักดาดี

อัลบักดาดีเป็นนักวิชาการหะดีษและนักบันทึกประวัติศาสตร์ที่ตระหนักดีถึงการศึกษาหาความรู้ในวิชาเหล่านี้ในยุคสมัยของเขา เขามีความมุ่งมั่นและพยายามในการนำเสนอกระบวนการที่จะทำให้การสืบทอดวิชาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหะดีษมีมาตรฐานและหลักการ ด้วยการให้ความสำคัญกับผู้เรียนและศึกษาทางด้านนี้ อนึ่งหะดีษคือ ตัวบทที่อ้างอิงถึงนบีมุฮัมมัดเพื่ออธิบายหลักการที่ครอบคลุมของคัมภีร์อัลกุรอานในรูปแบบ วาจา การกระทำ และการยอมรับ จึงมีความสำคัญต่อความเข้าใจอิสลามเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้ที่เรียนและศึกษาหะดีษจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรับทราบและเข้าใจในเจตนารมณ์ของวิชาดังกล่าว นั่นคือการสืบทอดแหล่งอ้างอิงที่จะทำให้ผู้รู้ในรุ่นต่อไปได้ศึกษา ผู้เรียนจึงอยู่ในสถานะของผู้สืบทอดแหล่งอ้างอิงในการเรียนรู้ บทบัญญัติของพระเจ้า ซึ่งมีเกียรติยิ่งในสังคมอิสลาม เพื่อสร้างความตระหนักต่อการเรียนรู้และศึกษาหะดีษ กระบวนการเรียนรู้จึงมีความสำคัญมากในมุมมองของอัลคอฎีบอัลบักดาดี การเรียนหะดีษจึงมิใช่เป็นเพียงแค่ การท่องจำรายชื่อของผู้รายงานและตัวบทที่รายงานเพียงเท่านั้น หากแต่ต้องอาศัยพื้นฐานความเข้าใจที่ถูกต้องเป็นมาตรฐานรองรับในขณะเดียวกัน อัลคอฎีบอัลบักดาดีจึงให้ความสำคัญกับกลุ่มนักวิชาการผู้สืบทอดและค้นคว้าทางด้านนี้ เขาได้เขียนหนังสือ “ชะเราะฮ์ฟุฮุสฮาบีลหะดีษ” เกียรติภูมิของสหายแห่งหะดีษเพื่ออธิบายถึงสถานะที่สำคัญของปวงปราชญ์หะดีษ และเพื่อยืนยันหลักการความเชื่อของอิสลามที่จะต้องแสวงหาความรู้จากท่านนบีโดยไม่ใช้ความคิดตัวเองตามอารมณ์ต้องการ หนังสือดังกล่าวคือการให้คำตอบต่อข้อถกเถียงทางศาสนาเกี่ยวกับวิธีการใช้สติปัญญาแบบอิสลามที่ถูกต้องตามมุมมองของอัลคอฎีบอัลบักดาดี

การให้ความสำคัญต่อผู้เรียนและมุมมองที่ให้ความสำคัญและความเชื่อมั่นต่อการเรียนรู้หะดีษของอัลบักดาดีทำให้เขานำเสนอทฤษฎีของความรู้ที่ต้องครอบคลุมถึงการกระทำ ความรู้ที่ออกผลเป็นการกระทำที่ถูกต้อง จึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความสัมพันธ์ของผู้รู้กับความรู้ อัลบักดาดีในแง่ nàyจึงเป็นนักวิชาการอิสลามที่ให้ความสำคัญกับผู้รู้ คุณลักษณะและการปฏิบัติของผู้รู้ซึ่งเป็นพื้นฐานความเข้าใจทางความรู้ ที่สะท้อนมุมมองของนักวิชาการอิสลาม(อุลามาอ์) ในอดีตโดยทั่วไปได้เป็นอย่างดี อัลคอฎีบอัลบักดาดีได้กล่าวในหนังสือ “อิกติฎออุลอิหม์อัลอะมัล” (การครอบคลุมการปฏิบัติของความรู้) เกี่ยวกับมุมมองนี้ไว้อย่างน่าสนใจความว่า

“ฉันขอฝากคำแนะนำแต่ผู้แสวงหาความรู้ว่า เขาจงตั้งใจอย่างบริสุทธิ์ในการแสวงหาสิ่งนี้ เขาจงมุ่งมั่นทุ่มเทตัวเองให้กับการกระทำตามสิ่งที่ความรู้ได้บ่งชี้ให้แก่เขา เพราะแท้จริงแล้วความรู้เปรียบเสมือนต้นไม้และการกระทำก็เปรียบเสมือนผลของมัน คนคนหนึ่งไม่สามารถจะถูกเรียกว่าเป็นผู้รู้ได้อย่างแท้จริง หากเขาไม่สามารถปฏิบัติได้ตามความรู้ที่เขา มีคำกล่าวว่า ความรู้คือผู้ให้กำเนิด การปฏิบัติคือผู้กำเนิด ดังนั้นความรู้จึงอยู่คู่กับการปฏิบัติ การสืบทอดสายรายงานและตัวบท (ริวายะฮ์) จึงอยู่ควบคู่กับความเข้าใจของเหตุผลในทางปฏิบัติ (ดิรอยะฮ์) ดังนั้นจงอย่าได้รีบทำอะไรหากยังรู้สึกขาดความรู้ และจงอย่าได้ด่วนในความรู้อีกเลย

ในการปฏิบัติ แต่จรรवरวมทั้งสองสิ่งไว้พร้อมกัน ถึงแม้ว่าเจ้าจะมีทั้งสองอย่างอย่างละนิกก็ตาม ไม่มีสิ่งใดจะแย่งไปกว่าการที่ผู้รู้คนหนึ่งได้ทำให้ความรู้ของเขาที่มีอยู่นั้นถูกสังคมทอดทิ้งเพราะว่าแนวทางปฏิบัติที่เสื่อมเสียของเขาเอง และทำให้สังคมไปยึดถือความงมงายของคนไร้ปัญญาคนหนึ่งที่เขาเห็นว่าเป็นคนปฏิบัติตามหลักการศาสนา”

ความสำคัญของคุณสมบัติผู้ศึกษาหะดีษ

การที่บุคคลคนหนึ่งจะสามารถเป็นนักวิชาการผู้สอนหะดีษนั้นต้องมีพื้นฐานทางจรรยาบรรณที่ถูกกำหนดไว้อยู่ซึ่งเรียกว่า “อาดาบ” ซึ่งนักวิชาการเฉพาะทางได้ทำการค้นคว้าและนำเสนอออกมาเป็นทฤษฎีในประวัติศาสตร์ ตำราทางด้านหะดีษที่เป็นประเภท “อัลญามิอ์” นั้นมีบทที่ถูกตั้งหัวชื่อว่า “อาดาบ” ซึ่งจะครอบคลุมตั้งแต่มารยาทการกินการดื่ม การนอนและการใช้ชีวิตประจำวันโดยทั่วไปตลอดจนการสอนและการถ่ายทอดความรู้และสืบทอดสายรายงานของตัวบทหะดีษต่างๆแก่นักเรียน ในบทความนี้เราสามารถกล่าวได้ว่าหลักการทางจรรยาบรรณที่จำเป็นสำหรับครูสอนหะดีษซึ่งอัลคอฎิบอัลบัฆดาดีได้นำเสนอไว้ ถือเป็นพัฒนาการที่สำคัญในการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นครูบนพื้นฐานอิสลาม และยังกล่าวได้อีกว่าหนังสือ “อัลญามิอ์ลิลอศลามอรรอวียะอาดาบอัชชามิอ์” ของอัลคอฎิบอัลบัฆดาดีถือเป็นหนังสือเล่มแรกที่ถูกเขียนขึ้นเพื่ออธิบายเกี่ยวกับจรรยาบรรณของนักวิชาการหะดีษทั้งในการสอนและการเรียนรู้

ในการเรียนการสอนของผู้รู้ทางด้านหะดีษตามขนบธรรมเนียมดั้งเดิมนั้น นักวิชาการที่อายุน้อยกว่าจะถ่อมตนในการแสดงตัวมากหากอยู่ท่ามกลางนักวิชาการหะดีษที่มีความอาวุโสมากกว่า การเรียนและการสอนหะดีษจึงให้ความสำคัญกับเกียรติของผู้มีความรู้และการให้ลำดับความสำคัญของความอาวุโส ดังนั้นจึงพบได้ว่าไม่เพียงแต่การที่ผู้เรียนจะต้องให้เกียรติผู้สอนหรือผู้อาวุโสกว่าเท่านั้น แต่ผู้สอนและผู้อาวุโสกว่าก็ถูกระบุให้มีสภาพอ่อนโยนต่อผู้เรียนและผู้ที่ยาวน้อยกว่าเช่นกัน เกี่ยวกับเรื่องนี้อัลคอฎิบอัลบัฆดาดีได้รายงานจากอิมามบุรฮานุดดีน ซึ่งได้กล่าวว่าเขาได้เคยฟังสมุเราะฮ์บินญุนดับ กล่าวว่า “ตอนที่ท่านศาสนทูตของอัลลอฮ์ยังมีชีวิตอยู่ ฉันยังเป็นวัยรุ่นคนหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ฉันจึงมีโอกาสดำรงตำแหน่งหะดีษที่ท่านบิฮ์สัน และมีกลุ่มผู้ที่อาวุโสมากกว่าฉันอยู่ด้วย คนเหล่านั้นได้สั่งสอนไม่ให้ฉันรับกล่าวอะไรก่อนคนอื่นในเรื่องนี้” นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างจากสุฟยาน บินอุยัยนะฮ์ ที่กล่าวแก่สุฟยาน อัชเชารีย์ว่า เขานั้นปฏิเสธที่จะสอนหะดีษในขณะที่สุฟยาน อัชเชารีย์ยังคงมีชีวิตอยู่

ปัจจัยที่ทำให้การสืบทอดความรู้อิสลามผ่านวิชาหะดีษนั้น ให้ความสำคัญกับตัวตนของการเป็นนักวิชาการโดยเฉพาะในแง่ของจรรยาบรรณ นั่นก็เพราะว่ากว่ากึ่งหนึ่งของปัจจัยหลักที่จะทำให้ตัวบทหะดีษที่ถูกรายงานในยุคแห่งการรวบรวมตัวบทหะดีษนั้น จะได้รับการรับรองความถูกต้องคือความน่าเชื่อถือของผู้รายงานข้อมูลของตัวบทหะดีษ ด้วยการให้ความสำคัญกับคุณสมบัติและบุคลิกภาพของนักวิชาการ ผู้รายงานหะดีษที่น่าเชื่อถือจึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่สร้างแบบแผนทางจรรยาบรรณความเป็นครู และนักเรียนในแบบอิสลามนั่นเอง

อัลคอฎิบอัลบัฆดาดีมีความเห็นว่าผู้ที่ศึกษาหะดีษจำเป็นที่จะต้องเป็นคนที่มีมารยาทดีเลิศ เป็นคนที่ถ่อมตนกว่าผู้อื่น เป็นคนที่มีสุขภาพที่ดีที่สุดในยุคสมัยและเป็นคนที่เคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนามากที่สุด ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้ที่ศึกษาหะดีษคือผู้ที่ต้องหมั่นเพียรอยู่กับการรับรู้ถึงจริยธรรมและมารยาทอันประเสริฐของท่านบิฮ์มัด และยังคงศึกษาเกี่ยวกับบุคคลในครอบครัวและสหายผู้ใกล้ชิด ตลอดจนชีวประวัติของเหล่าซอฮาบะฮ์และบรรดาศาสนิกษย์ทั้งหลายของพวกเขาที่เป็นผู้สืบทอดและรายงานความรู้เกี่ยวกับท่านบิฮ์มัด

เปรียบเสมือนคัมภีร์อัลกุรอานที่มีชีวิต และเป็นบทบัญญัติของขุนนะฮ์ที่นักวิชาการอิสลามศึกษาทุกคนต้องใช้ในการอ้างอิงนั่นเอง

บทสรุป

การเกิดขึ้นของนักวิชาการอิสลามในยุคสามร้อยปีแรกของประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่องนั้นเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับศาสตร์วิชาทางด้านหะดีษ อัลคอฎิบอัลบัฆดาดีนักวิชาการหะดีษชื่อดัง ซึ่งมีชีวิตอยู่ในยุคลายศตวรรษที่สี่ถึงกลางศตวรรษที่ห้าของปีฮิจญ์เราะฮ์ศักราชในกรุงแบกแดด ซึ่งไม่ใช่เป็นเพียงแค่ศูนย์กลางที่สำคัญของการปกครองในยุคนั้น แต่ยังเป็นศูนย์กลางทางวิชาการอิสลามอีกด้วย อัลคอฎิบอัลบัฆดาดีเกิดในยุคที่ผลผลิตของตำราอ้างอิงหลักที่รวบรวมตัวบทหะดีษได้ผ่านพ้นความสูงงอมมาแล้ว อย่างไรก็ตามเขาตระหนักดีว่า การศึกษาขุนนะฮ์ไม่ใช่เพียงแค่การเรียนรู้ตัวอักษรที่ปรากฏอยู่ในตัวบทเพียงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการปฏิบัติและพัฒนาความประพฤติของตัวตนนักวิชาการให้อยู่ในจรรยาบรรณที่ครอบคลุมวิถีชีวิตอีกด้วย อัลคอฎิบอัลบัฆดาดีจึงได้เริ่มต้นการเขียนตำราที่รวบรวมสิ่งเหล่านี้จนได้กลายเป็นแบบแผนสำหรับการศึกษาคุณสมบัติของตัวตนและบุคลิกภาพของการเป็นนักวิชาการอิสลาม และถูกอ้างอิงในยุคถัดมาจากบรรดานักปราชญ์คนสำคัญ เช่น อิบน์หะญูร อัลอัสกอลานีย์ และอิบน์เศาะลาห์ เป็นต้น แนวคิดอัลคอฎิบอัลบัฆดาดีนั้นสอดคล้องกับตัวบทหะดีษที่กล่าวความว่าท่านนบีคือคัมภีร์อัลกุรอานที่มีชีวิต ด้วยเหตุนี้เองการศึกษาอิสลามที่เริ่มต้นจากการเรียนอัลกุรอานและตัวบทหะดีษ จึงไม่ใช่เพียงแค่การศึกษาและเข้าใจแต่ตัวอักษรที่ปรากฏอยู่หากแต่ยังมีการที่จะต้องฝึกฝนและพัฒนาบุคลิกภาพและคุณสมบัติของผู้ศึกษาให้ได้เข้าถึงจิตวิญญาณของอัลกุรอานอีกด้วย

บรรณานุกรม

- Al-Khatib Al-Baghdadi, 1417/1997, *Tarikh Baghdad, Beirut* , Dar Al-Kutub Al-Ilmiyyah.
- _____, 1983, *Al-Jami' Li Akhlaq Ar-Rawi wa Adab As-Sami'*, Riyadh, Maktaba Al-Maarif.
- _____, 1983 , *Iqtidaa Al-Ilm Al-Amal, Beirut* , Al-Maktab Al-Islami.
- Az-zahabi , 1419/1998 , *Tazkirah Al-huffaz , Beirut*, Dar Al-Kutub Al-Ilmiyyah.
- Ibnu Solah , 1406/1986 , *Ma'rifah anwa'Ulummul Hadis* (Mukaddimah Ibnu Solah) , Damasqus , Dar Al-fikir.
- Mahmud Tohhan , 1401/1981 , *Al-Khatib Al-Baghdadi wa Asarihi Fi Ulumil Hadis* , Beirut Dar Al-quran.
- Yusuf Al-Ush, 1945 , *Al-Khatib Al-Baghdadi, Muarrikh Baghdad wa Muhaddithuha*, Damasqus , Al-Taraqqi.

